

Anti – Pest Protocol

Koelmanschool

Opgesteld: schooljaar 2023 - 2024

Koelmanschool

Basisonderwijs op Reformatische Grondslag

Merellaan 1

446 RH Goes

Telefoon: 0113-228057

E- mail: info@koelmanschoolgoes.nl

INHOUDSOPGAVE

1. **Inleiding**
2. **De pester, het slachtoffer en de andere betrokkenen**
3. **Preventie**
4. **Aanpak pestgedrag**

1. Inleiding

Dit is het anti-pest protocol van de Koelmanschool. Enerzijds bevat het richtlijnen bij geconstateerd pestgedrag, anderzijds staan er ook preventieve voorwaarden en activiteiten in om pesten te voorkomen.

Pesten is een complex sociaal proces, waarbij de volgende definitie algemeen geaccepteerd is: "Bij pesten gaat het om herhaaldelijke en negatieve handelingen van één of meer personen ten opzichte van een andere persoon die zich niet of niet voldoende kan verweren (Olweus, 1994). 'Geweld' is een eenmalige of herhaalde handeling waarbij één of meer andere personen, of zaken, ernstige schade (fysiek, materieel, sociaal, psychologisch of anderszins) wordt toegebracht; een 'incident' (in deze context) is een eenmalige gewelddadige handeling die qua inhoud en mate van ernst kan variëren (Loeber, 2008).

Pesten en geweld kunnen overlap vertonen in het gedrag dat vertoond wordt, maar er zijn ook duidelijke verschillen. Het verschil tussen pesten en geweld is dat bij pesten, in tegenstelling tot geweld, altijd sprake is van herhaling van gedrag en van een machtsongelijkheid tussen dader en slachtoffer. Geweld kan een eenmalig incident zonder herhaling zijn, en voorkomen tussen personen die even sterk zijn (fysiek, sociaal, psychologisch, of anderszins). Bij pesten kan een onderscheid gemaakt worden tussen fysiek pesten (zoals aanraken, slaan, duwen) en meer relationeel pesten (via sociale media, roddelen, buitensluiten), en tussen direct en indirect pesten. Bij dat laatste is het slachtoffer niet zelf aanwezig. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat er een verschil kan bestaan tussen hoe slachtoffers het pesten ervaren (subjectieve beleving) en hoe de omgeving zoals medeleerlingen, leerkrachten en ouders het pesten waarnemen (Scholte, Burk, & Overbeek, 2013)

1.1 Onze visie op pesten

Het team van de Koelmanschool vindt het belangrijk dat kinderen met plezier naar school gaan. We willen een schoolomgeving zijn waar kinderen naast het leren ook persoonlijk ontwikkelen, zelfvertrouwen opbouwen, zelfkennis verwerven, verantwoordelijkheid durven nemen, positief gedrag aanleren, leren omgaan met elkaar en verdraagzaam zijn. We gaan daarbij uit van Gods Woord waarin duidelijk gezegd wordt: God boven alles lief te hebben en de naaste als onszelf. De Koelmanschool ziet sociale veiligheid als een Bijbelse opdracht. Het streven van onze school is een pestvrije school.

Pesten komt helaas op iedere school voor, ook bij ons. Het is een probleem wat wij onder ogen zien en op onze school serieus aanpakken. Voorwaarden om dit te kunnen doen zijn:

- Pesten wordt als probleem gezien door alle direct betrokken partijen: leerlingen, (gepeste, pesters, meelopers, aanmoedigers, buitenstaanders en helpers,) leerkrachten, onderwijsassistenten en ouders.

- Leerkrachten kennen de signalen van pesten, zijn vaardig in de aanpak ervan en nemen als pesten optreedt, duidelijk stelling hiertegen.
- Wanneer pesten ondanks preventie toch de kop opsteekt, beschikken we over een directe aanpak; het anti-pest protocol wordt gevolgd.

De piek van het pesten ligt tussen de 10 en 14 jaar, maar ook in lagere leeftijdsgroepen wordt gepest. In 2016 geeft 10 procent van de leerlingen uit groep 7 en 8 van het basisonderwijs aan dat zij slachtoffer geweest zijn van het pesten (Scholte, Nelen, de Wit & Kroes, 2016). Hiervan geeft bijna 8 procent aan dat zij maandelijks gepest te zijn en bijna 3 procent wekelijks. Van de slachtoffers van pesten in het basisonderwijs geeft ruim 67 procent aan persoonlijk gepest te zijn. Bij 7 procent gaat het om cyberpesten. Andere manieren waarop kinderen gepest worden zijn onder meer via telefoongesprekken en briefjes. Deze cijfers geven aan dat een 'pestproject' alleen niet voldoende is om een eind te maken aan het pestprobleem. Het is noodzakelijk om het onderwerp preventief aan de orde te laten komen. Leerkrachten en ouders uit de MR onderschrijven gezamenlijk dit anti-pest protocol.

Om het jaar wordt het pestprotocol geëvalueerd en zo nodig bijgesteld.

1.2 Pesterijen in de praktijk

Zoals aangegeven in de paragraaf 1 uit pestgedrag zich in verschillende manieren en vormen. Voorbeelden hiervan zijn:

Lichamelijk pesten

- Duwen
- Slaan
- Opzij duwen
- Dreigen met geweld
- Bang maken
- Een tik geven
- Schoppen
- Met iets naar iemand gooien
- Iemand zonder reden aanvallen

Pesten met spullen

- Andere kinderen dwingen om bepaalde dingen (potlood, geld, enz.) aan hem te geven.
- Tegenover andere kinderen bepaalde rechten opeisen
- De spullen van andere kinderen kapot maken of kwijt maken

Pesten met woorden

- Iemand beledigen of uitschelden
- Iemand belachelijk maken of voor gek zetten
- Iemand met opzet in verlegenheid brengen

- Iemand in zijn/haar gezicht uitlachen
- Op sociale media iemand uitschelden

Pesten door buitensluiten of negeren

- Gewoon weglopen van iemand die wil spelen
- Tegen een kind zeggen dat hij of zij weg moet gaan
- Niet luisteren naar een ander kind (bijvoorbeeld door je handen over de oren te doen)
- Net doen alsof je een ander kind niet ziet of hoort.
- Nare gebaren maken
- Tegen andere kinderen zeggen dat ze alleen mee mogen doen als ze eerst bepaalde dingen doen die ze eigenlijk helemaal niet willen
- Dreigen dat een ander kind niets meer mag, als hij of zij doet wat er gezegd wordt

Pesten als het gepeste kind er niet bij is

- Tegen andere kinderen zeggen dat ze met een bepaald iemand niet meer mogen spelen
- Roddelen of lelijke dingen zeggen over andere kinderen (ook digitaal)
- Tegen andere kinderen op social media zeggen dat iedereen een bepaald kind moet blocken

Digitaal pesten

- Iemand uit een app groep gooien
- Een specifieke haat app-groep aanmaken
- Dreigberichten plaatsen via social media
- Versturen van scheldberichten

2 De pester, het slachtoffer en de andere betrokkenen

Pesten wordt al enige tijd niet meer gezien als een probleem van de pester en de gepeste maar als een groepsprobleem. Henderson (2013) beschrijft dat in iedere groep waarin wordt gepest er verschillende 'rollen' te onderscheiden zijn die ervoor zorgen dat het pesten in stand wordt gehouden, vermindert of verergerd. Deze rollen worden in deze paragraaf beschreven.

2.1 De gepeste leerling

Sommige leerlingen lopen meer kans gepest te worden dan anderen. Dat kan met hun uiterlijk, gedrag, gevoelens en sociale uitingsvormen te maken hebben. Leerlingen die gepest worden doen vaak andere dingen of hebben iets wat anders is dan de meeste van hun leeftijdsgenoten: ze bespelen een ander instrument, doen een andere sport, zijn heel goed in bepaalde vakken of juist niet enz. Bovendien worden kinderen pas gepest in situaties, waarin pesters de kans krijgen om een slachtoffer te pakken te nemen, dus in onveilige situaties.

Een kind dat wordt gepest, praat er thuis niet altijd over. Redenen hiervoor kunnen zijn:

- Schaamte
- Angst dat de ouders met de school of met de pester gaan praten en dat het pesten dan nog erger wordt
- Het probleem lijkt onoplosbaar
- Het idee dat het niet mag klikken

Mogelijke signalen van gepest worden:

- Niet meer naar school willen
- Niet meer over school vertellen thuis
- Nooit meer andere kinderen mee naar huis nemen of bij anderen gevraagd worden
- Slechtere resultaten op school dan vroeger
- Regelmatig spullen kwijt zijn of met kapotte spullen thuiskomen
- Regelmatig hoofdpijn of buikpijn hebben
- Blauwe plekken hebben op ongewone plaatsen
- Niet willen slapen, vaker wakker worden, bedplassen, nachtmerries hebben
- De verjaardag niet willen vieren
- Niet alleen een boodschap durven doen
- Niet meer naar een bepaalde club of vereniging willen gaan
- Bepaalde kleren niet meer willen dragen
- Thuis prikkelbaar, boos of verdrietig zijn
- Zelf blessures scheppen om niet naar school te hoeven
- Leerlingen met zwakke, onzekere lichaamstaal
- Leerlingen die zich terugtrekken (timide, sub assertief gedrag)
- Leerlingen die zich afzonderen/alleen zitten
- Leerlingen die na schooltijd of tijdens pauzes in het lokaal blijven dralen
- Leerlingen die spullen kwijt zijn
- Leerlingen waarvan spullen kapot zijn
- Leerlingen die sociaal onhandig gedrag vertonen

- Jaarlijkse analyse vragenlijst Zien groep 6-8
- Uitslag pesttest

In een klas heeft gemiddeld 10 procent de rol van gepeste.

2.2 De pester

Pesters zijn vaak de sterkeren in hun groep. Zij zijn of lijken populair maar zijn dat uiteindelijk niet. Ze dwingen hun populariteit af door stoer en onkwetsbaar gedrag. Vanbinnen zijn ze vaak onzeker en ze proberen zichzelf groter te maken door een ander klein te maken. Pesters krijgen vaak andere kinderen mee, want wie niet meedoet, loopt zelf de minste kans om slachtoffer te worden. Doorgaans voelen pesters zich niet schuldig want het slachtoffer vraagt er immers om gepest te worden. Pestgedrag kan een aantal dieperliggende oorzaken hebben:

- Een problematische thuissituatie
- Een vaak gevoelde anonimiteit; als een pester zich verloren voelt binnen een grote groep, kan hij zich belangrijker maken door een ander omlaag te drukken
- Het moeten spelen van een niet-passende rol
- Een voortdurende strijd om de macht in de klas
- Een niet-democratisch leefmilieu binnen de school; een docent is autoritair en laat op een onprettige wijze blijken dat hij de baas is. Dergelijke spanningen kunnen op een zondebok worden afgereageerd
- Een zwak gevoel van incompetentie op school (slechte cijfers of een laag niveau)
- Een zwak gevoel van autonomie (te weinig zelfstandigheid en verantwoordelijkheid)

In een klas heeft gemiddeld 10 procent de rol van pester.

2.3 De meeloper

De meelopers zijn de kinderen die zich ophouden in de groep rond de pester. Zij doen actief mee aan het pesten. Redenen voor meeloper om mee te doen is het benadrukken dat hij binnen een bepaalde groep past, de angst om zelf gepest te worden en het creëren van macht. De meelopers spelen een grote rol in het bestendigen van het pesten.

In een klas heeft gemiddeld 20 tot 25 procent de rol van meeloper.

2.4 De buitenstaander

De buitenstaander wil niets met het pesten te maken hebben. Zodra er gepest wordt, trekt hij of zij zich terug door weg te lopen of zich om te draaien. Deze groep kinderen heeft zelf echt last van het pesten, echter steken deze leerlingen hun kop in het zand ter zelfbescherming. Daarnaast bestaat een klein deel van de groep uit dromers; kinderen die in hun eigen wereld leven en geen weet hebben van wat er allemaal om hen heen gebeurt.

In een klas heeft gemiddeld 25 tot 45 procent de rol van buitenstaander.

2.5 De helper

Helpers hebben de sterke overtuiging dat pesten niet deugt en hebben geloof in eigen kunnen wat betreft het verdedigen van een ander tegen pesten. Zij zijn emotioneel stabiel, cognitief vaardig en hebben een hoge status in de groep.

In een klas heeft gemiddeld 15 tot 20 procent de rol als helper.

3 Preventie

Door de aandacht te richten op handelen ter voorkoming van pesten (preventief handelen) zal het zich minder of minder ernstig voordoen. Preventie omvat een breed terrein, aangezien kinderen constant worden beïnvloed door de wereld om hen heen; zij leren van hun ouders, vrienden, de media, boeken en school (Henderson, 2013)

3.1 Preventieve maatregelen

Bij het voorkomen en terugdringen van pesten blijkt vooral een schoolbrede aanpak goede resultaten op te leveren. Deze schoolbrede aanpak combineert interventies op school-, klassikaal- en individueel niveau. (Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015)

Preventieve maatregelen die wij hanteren op de Koelmanschool zijn:

- Inzet van de methode 'Kinderen en hun sociale talenten' om de sociaal-emotionele ontwikkeling en het schoolklimaat te stimuleren
- Klassengesprekken en individuele gesprekken naar aanleiding van actuele gebeurtenissen in de praktijk maar ook uit de samenleving
- Jaarlijkse deelname aan de 'Week tegen het pesten'
- 2x per jaar wordt de pesttest afgenomen. ([PestTest november.doc](#))
- Normen en waarden van de school zijn uitgebeeld op posters verspreid over de school en in de klassen. Een en ander wordt uitgewerkt in de Burgerschapsboom.
- Elke klas maakt klassenafspraken met betrekking tot een veilig schoolklimaat n.a.v. de methode 'Goed van Start'. Deze klassenafspraken hangen zichtbaar in de klas
- Jaarlijks volgen groep 3 t/m 8 een aantal lessen op het gebied van een sociale veiligheids- en weerbaarheidstraining via de organisatie Duvefit.
- Tijdens de pauzes en buitenspeelmomenten zijn de leerkrachten en onderwijsassistenten goed zichtbaar op het schoolplein.
- Lessen mediawijsheid worden aangeboden via de methode Basicly
- Dagopeningen (BMU) in groep 7 en 8 geven aanleiding om de sociaal-emotionele ontwikkeling en het schoolklimaat te stimuleren.
- Jaarlijks wordt voor de leerlingen van groep 7 of 8 en hun ouders een bezinningsavond rondom mediagebruik georganiseerd.
- Aanbod en verwijzen van en naar maatschappelijk werk en sociaal-emotionele en weerbaarheidstrainingen.

- Aanwezigheid van methodes voor sovatraining om binnen de school in kleine groepjes sova aan te bieden.
- De leerlingen worden in de bovenbouw gewezen op internetgevaren, de effecten van cyberpesten en de daarbij behorende strafbare feiten tijdens klassengesprekken en lessen mediawijsheid.
- Jaarlijkse afname Zien door leerkrachten en de leerling vragenlijst door groep 5-8
- Burgerschapsmeting in groep 7 en 8 van Rovict.
- Voorbeeldgedrag leerkrachten en onderwijsassistenten. Er wordt minder gepest in een klimaat waar duidelijkheid heerst over de omgang met elkaar, waar verschillen worden aanvaard en waar ruzies niet met geweld worden opgelost, maar uitgesproken. Agressief gedrag van leerkrachten, onderwijsassistenten, leerlingen en ouders/verzorgers wordt niet geaccepteerd. Er wordt duidelijk stelling genomen tegen dergelijke gedragingen.

3.2 Preventieve schoolafspraken

Naast de bovenstaande preventieve maatregelen hebben wij ook de volgende schoolafspraken met betrekking tot preventie en signaleren van pesten opgesteld

- Het inschakelen van de leerkracht, onderwijsassistent of ouders is geen klikken. Als je wordt gepest of als je dit bij een ander ziet dan mag je hulp vragen. Dit wordt niet gezien als klikken maar als het helpen van jezelf of een ander.
- Een medeleerling heeft ook verantwoordelijkheid om een pestprobleem bij de groepsleerkracht aan te kaarten. Alle leerlingen zijn immers verantwoordelijk voor een goede sfeer in de groep.
- Samenwerken met ieder een eigen verantwoordelijkheid. Zowel de school als het gezin halen voordeel uit een goede samenwerking en communicatie. Dit betekent dat iedere partij moet waken over haar eigen grenzen. De ouders spelen voor de Koelmanschool een belangrijke rol door het geven van informatie en het ondersteunen van de aanpak van de school. De school hoort graag van ouders als er problemen spelen of wanneer problemen nog niet voldoende zijn opgelost.

Schoolafspraken met betrekking tot het pestgedrag die gelden in alle groepen zijn:

- We spreken eerbiedig over en met God
- We spreken respectvol met en over de ander en geven elkaar de ruimte om zichzelf te kunnen zijn
- We houden rekening met elkaars sterke en minder sterke eigenschappen en willen van elkaar leren
- We werken aan een pedagogisch klimaat waarin kinderen zich veilig voelen en tot ontwikkeling komen

De acties die we ondernemen zijn niet statisch. Afhankelijk van alle andere ontwikkelingen binnen de Koelmanschool zal ook het handelen rond pesten zich verder ontwikkelen. In dat geval zal dit protocol aangepast worden.

4 Aanpak pestgedrag

4.1 Signaleren en adequate actie

Als er zichtbaar en herkenbaar gepest wordt, moeten leerkrachten, onderwijsassistenten en/of leerlingen direct oplossend optreden. Echter, in de meeste gevallen wordt pesten niet als zodanig herkend. Bijvoorbeeld omdat het onopvallend gebeurt. Of omdat alleen die ene situatie gezien wordt en niet ernstig lijkt, terwijl die ene situatie in een reeks plaatsvindt. Leerkrachten, onderwijsassistenten, leerlingen, ouders en ondersteunende specialisten dienen extra alert te zijn op de mogelijke tekenen dat een kind gepest wordt en voor samenhangende kenmerken.

4.2 Vijfsporenaanpak

Op de Koelmanschool is onze directe aanpak (zie 3.3) gebaseerd op de Vijfsporenaanpak (van der Meer, 2002) Dit is een manier om in scholen en andere instellingen waar kinderen samenkomen het pesten aan te pakken. Deze aanpak richt zich op alle betrokkenen: het gepeste kind, de pesters, de ouders/verzorgers, de klas- of groepsgenoten en de school.

Spoor 1: Het gepeste kind steunen

Dat wil zeggen:

- Luisteren naar wat er gebeurd is
- Het probleem van het kind serieus nemen
- Met het kind overleggen over mogelijke oplossingen
- Samen met het kind werken aan die oplossingen
- Eventueel deskundige hulp van buiten inschakelen (een weerbaarheidstraining of sociale vaardigheidstraining)
- Zorgen voor vervolgesprekken

Spoor 2: De pester steunen

Dat wil zeggen:

- Met het kind bespreken wat pesten voor een ander betekent

- Het kind helpen zijn relaties met andere kinderen te verbeteren
- Zorgen dat het kind zich veilig voelt en uitleggen wat jij als leerkracht of onderwijsassistent daaraan gaat doen
- Grenzen stellen en consequent handhaven
- Het kind helpen zich aan regels en afspraken te houden
- Zorgen voor vervolgesprekken

Spoor 3: De ouders van het gepeste kind en de ouders van de pester steunen

Dat wil zeggen:

- Ouders die zich zorgen maken serieus nemen
- Ouders informeren over peestsituaties, over pesten en over manieren om pesten aan te pakken en te voorkomen
- Met ouders overleggen over manieren om peestsituaties aan te pakken
- Zo nodig ouders doorverwijzen naar deskundige hulp

Spoor 4: De andere kinderen betrekken bij de oplossing van het pesten

Dat wil zeggen:

- Met de kinderen in de groep praten over het pesten en hun eigen rol daarin
- Met de andere kinderen overleggen over mogelijke manieren van aanpak en oplossing en hun rol daarin
- Samen met de kinderen werken aan oplossingen waaraan ze zelf actief bijdragen

Spoor 5 Als instelling de verantwoordelijkheid nemen

Dat wil zeggen:

- De instelling neemt nadrukkelijk stelling tegen pesten en ontwikkelt een duidelijk beleid
- De instelling zorgt dat alle medewerkers voldoende bekend zijn met pesten in het algemeen en in staat zijn tegen het pesten in de eigen groep te herkennen en aan te pakken.

4.3 Directe aanpak

Mochten er situaties voorkomen waarin een leerling wordt gepest, dan worden de onderstaande stappen chronologisch doorlopen. De aanpak is weergegeven in een stroomschema. ([stroomdiagram pesttest pdf.pdf](#))

Als er gepest wordt, geeft de (gepeste) leerling eerst rechtstreeks terug aan de pester dat hij het niet leuk vindt en dat de pester er direct mee moet stoppen. Aanwezige medeleerlingen ondersteunen de gepeste leerling hierbij. Als de pester er niet mee stopt, kan de (gepeste) leerling of iemand uit de groep dit melden bij de leerkracht. Dan volgen er drie gesprekken.

Eerste gesprek:

Zodra een leraar de melding ontvangt, voert hij een eerste gesprek met de leerling die gepest wordt. In dit gesprek wordt het pestgedrag in kaart gebracht en vraagt de leraar aan de leerling of hij onder begeleiding van een volwassene een gesprek wil met de pester. Het geniet de voorkeur dat dit gesprek snel plaatsvindt. Indien de gepeste leerling dit beslist niet wil,

voert de leerkracht een gesprek met de pester en treedt op als bemiddelaar. De leerkracht spreekt daarna alsnog een gesprek met beide partijen af.

Tweede gesprek:

In dit tweede gesprek zoekt de leraar, met de pester en de gepeste leerling, uit wat er precies gebeurd is. De pester en de gepeste krijgen beiden de kans hun verhaal te doen. Als blijkt dat de klacht terecht is, maakt de leraar met de beide partijen de volgende afspraken:

- Het gedrag moet direct stoppen
- De leerlingen maken onderling afspraken over het omgaan met elkaar
- Eventuele mede-pesters worden door de pester aangesproken om te stoppen.

In het gesprek informeert de leerkracht de pester over de consequenties van doorgaan met pesten (in volgorde van opklimmende zwaarte)

1. Een gesprek met ouders/verzorgers, leerkracht, anti-pest coördinator (juf Hanneke) en de directie
2. Een gesprek met ouders, anti-pest coördinator, directie en ontzegging uit de pauzes en les

De leerkracht brengt de ouders/verzorgers van de pester telefonisch op de hoogte van het gesprek, de afspraken en de consequenties bij herhaling. De leerkracht brengt ook de ouders/verzorgers van de gepeste leerling telefonisch op de hoogte van de afspraken. Binnen de grenzen wat gedeeld mag worden vanwege privacy, wordt met de ouders gedeeld hoe de aanpak verloopt. De leerkracht brengt de bouwcoördinator, anti-pest coördinator en directie op de hoogte en maakt een notitie in het Parnassys.

Derde gesprek:

Na twee tot drie weken voert de leerkracht een derde gesprek met pester en gepeste om te zien of iedereen zich aan de gemaakte afspraken gehouden heeft en of het pesten gestopt is.

Eventuele vervolggesprekken

Als het nodig is, volgen er nog individuele gesprekken door leerkracht, IB'er, bouwcoördinator of intern begeleider voor specifieke adviezen en/of externe doorverwijzing (via consultaties orthopedagoge) voor bijvoorbeeld een sociale vaardigheidstraining. Denk bij de gepeste leerling aan een weerbaarheidstraining of een sociale vaardigheidstraining die de leerling helpt beter om te gaan met pestincidenten en die de vaardigheden versterkt sociale contacten te leggen en vrienden te maken. Denk bij de pester bijvoorbeeld aan een sociale vaardigheidstraining of een cursus omgaan met agressie.

Tips en ondersteuning voor de leerkracht

De leerkracht kan bij de IB'er terecht voor tips en adviezen over het aanpakken van een melding. Eventueel kan de leerkracht de IB'er inschakelen voor het gezamenlijk voeren van een van de gesprekken.

4.4 Als ouders ontevreden zijn

Wanneer ouders/verzorgers alsnog een klacht hebben na het inschakelen van de directie is het mogelijk dat zij de externe vertrouwenspersoon inschakelen. Deze adviseert de ouders/verzorgers en het bevoegd gezag van de school over de te nemen maatregelen. Als de gepeste leerling of een vertegenwoordiger klachten heeft over een van de medewerkers, kan deze voor het inwinnen van advies of het indienen van een klacht terecht bij de vertrouwenspersoon van de school. Zie hiervoor de schoolgids en de website van onze school.

5 Koelmanschool als een lerende organisatie

De directie en de IB'er dragen zorg voor het beschikbaar stellen van toegankelijke en goede informatie over de inhoud en aanpak van het probleem pesten, voor leerlingen, leerkrachten, onderwijsassistenten en ouders/verzorgers. De school zorgt voor het beschikbaar stellen van geld voor professionalisering van leerkrachten, onderwijsassistenten, lesmateriaal en eventueel bijpassende gastlessen en/of activiteiten.